

« zurück blättern vor »

RETMAN subst. m., ab 1479; auch *rotman*, *rytman*. **1)** ‘leitender Flößer, der für den Zustand und Transport von Flößen verantwortlich ist’ – ‘starszy flisak, odpowiedzialny za stan i transport tratow na rzece, przewodnik spławu’: 1588 GostGosp 100, SPXVI *Rotman [...] y Sternicy / májú vkázác ftáre rzeczy*. ○ (1595) 1598 Klon.Fl. C.4, L *Flis na Wiśle pływa za swoim rotmanem, iak za hetmanem*. ○ 1599 W.Ezech. 27 29, L *Żeglarze i wszyscy rotmanowie morscy na ziemi staną*. ○ 1609 Boter I III 210, DRAP *drugie dwie odnodze [...] są zagęszczone tak bardzo wysepkami y skátami, iż nie może przez nie iáchác, tylko [...] z rotmanami świadomymi*. ○ 1618 Tward. Łódź B *Ná [krzyżu] umarł [...] tento Sternik święty. [...] Święty Rotmanie do twego / Nakieruy dzisiaj Korabiá mojego*. ○ (1611–1640) 1735 Vol.Leg.3 60, L ○ (1661) 1963 Instr.Wiel. 72 *ile beczek na statku, inkludując y te, które sobie rotmani [...] od żupy przykupują*. ○ (1690–1695) Mitte 18.Jh. S1Pas 218r *Rotman zły miał Czotn y starał sobie o inszy*. ○ 1694 Kulig.Her. 138, L *Sam niewiadom drog wodnych biegłem bez rotmana*. ○ 1727 Łoski Dźwięk 49 *Ty [św. Wojciechu!] bądź Rotmanem, táśka Boża Hifem, / Iá niechay będę ná ten Fryor Flifem*. ○ vor 1812 Mag.Mskr., L *Rotman bywa tylko idąc na dół, który przed statkiem czotnem płynie, i wiosłem pokazuje sternikowi złą lub dobrą wodę*. ○ 1818 Jag 446-8, SJAM *rumak walczący z nurtańmi rzeki, przyrównany iest do Rotmana prowadzącego do Gdańska komiegi*. ○ 1845 Dziek.Sędz.III 21, DOR *Na Wiśle czerwone ognie (...) igraty odbite w wodzie, nad której falami unosily się smutne okrzyki retmanów i dalekie śpiewy flisów*. ○ 1851 Ustawa celna 687 *Komissantom, furmanom, rotmanom i flisom [...] nie wolno mieć trunków zagranicznych*. ○ (1855–1856) 1861 Szajn.Jadw.I 10, DOR *Do późnych czasów mieli żeglarze polscy nad każdą niemal rzeką, jak np. nad Sanem, osobną “konfraternię wodną”, złożoną z szyprów, rotmanów, skutników, flisów*. ○ 1951 Wiedza 800 s.62, DOR *Retmanowi podlega cała załoga, składająca się na dużej tratwie z podmajstrzego, przednika, pasowych i zwykłych flisaków*. – SPXVI, CN, TR, L, SWIL, SW (fl.), DOR (flis.). **2)** ‘Pilotfisch (Naucrates ductor)’ – ‘ryba z rodziny ostroboków, pilot’: SWIL (zool.). ◇ **Var:** *retman* subst. m., 1845 Dziek.Sędz.III 21, DOR – SWIL, SW, DOR; *rotman* subst. m., 1588 GostGosp 100, SPXVI ○ [LBel.] (1855–1856) 1861 Szajn.Jadw.I 10, DOR – SPXVI, CN, TR, L, SWIL, SW, DOR; *rytman* subst. m. – SWIL (or.), SW (m.u.). ◇ **Etym:** nhd. *Rottmann* subst. m., ‘bei der Holzflößerei auf der Weichsel Führer der Floßleute’, GRI, nur für Inh. 1. ◇ **Konk:** †*ster*, †*watman*. ◇ **Der:** *rotmanić* v. imp., ‘den Beruf eines Flößers ausüben’, [hapax] 1479 MMAe XVIII nr 134, STP *Se summisit (sc. Venceslaus) adimplere officium aquaticum, scilicet exploracionis aque, scilicet*

rothmanycz, *et gerere officium navis al. sternykiem bycz.* ◦ *rotmaństwo*
subst. n. sgl., zuerst geb. TR; *rotmański* adj., zuerst geb. TR; *rotmańczuk*
subst. m., [hapax] vor 1812 Mag.Mskr., L, zuerst geb. L; *retmański* adj.,
[hapax] 1859 Wol.Dom.I 121, DOR, zuerst geb. SWIL; *rytmańczyk* subst. m.,
zuerst geb. SWIL; *rytmański* adj., zuerst geb. SWIL; *retmanka* subst. f., ‘ein
kleines Boot’, 1868 Kal.Warsz. s.107, WIECZ, zuerst geb. SW; *retmanić* v.
imp., ‘den Beruf eines Flößers ausüben’, [hapax] 1917 Sier.Ocean 391, DOR,
zuerst geb. SW; *retmaniak* subst. m., ‘ein kleines Boot’, zuerst geb. SW;
rotmańczyk subst. m., ‘Rottmannsgehilfe’, zuerst geb. SW. ❖ Das Fehlen
von älteren Belegen für *rotman* ist wohl zufällig, denn es ist
unwahrscheinlich, daß *rotmanić* direkt von dt. *Rottmann* entlehnt wurde.
Das deutsche Wort findet sich noch in derselben Bedeutung in der Danziger
Flössereiverordnung von 1866 (GRIMM).

« zurück blättern vor »